

reportatge

José Víctor Orón Semper (Madrid) és docent, formador i investigador. Doctor en Educació per la Universitat de Navarra, actualment desenvolupa el projecte UPTOYOU, Acompanyant el creixement, dedicat a la formació personal dels educadors. El seu camp de recerca és un model educatiu centrat en les relacions interpersonals, complementat amb altres temes, tots relacionats: educació emocional, neurociència educativa i psicologia del desenvolupament humà.

Educar des de l'èsser: Una revolució en la formació integral

UPTOYOU, Acompanyant el creixement: un model educatiu enfocat en les relacions interpersonals

per Ana Moreno Salvo

ENTREVISTA A JOSÉ VÍCTOR ORÓN SEMPER

El projecte **UPTOYOU** té com a missió la qualitat educativa. Ens podria explicar quina és la seva visió sobre l'educació al món i a la societat actual.

La veritat és que l'educació, actualment, confia més en les coses que en les persones i confia més en allò que la persona sap fer que en qui és la persona mateixa. Això comporta problemes, perquè és una educació que està centrada tota en competències, és a dir, que l'altre tingui molt poder de transformació de la realitat, per a la vida que sigui. Cal pensar, però, que donar instruments sense formar persones és donar un recurs. I això, la veritat, des del mateix origen de l'educació se sap que no funciona. És a dir, saber fer servir molt bé

un martell sense saber si el martell s'està usant per clavar claus o per colpejar a persones és una mica ridícul. I aquesta escissió actual de l'educació, on, d'una banda, vol tenir grans horitzons i un món nou, però operativament perd la finalitat i se centra simplement en allò que són mitjans, instruments; és a dir, en competències.

El que nosaltres proposem és una educació integrada en el sentit. Com treballaré les matemàtiques, la història o el que sigui perquè

Avui dia l'educació està més centrada en allò que la persona sap fer que en qui és la persona

la persona creixi com a tal. I quan parlem de creixement de la persona, ens estem referint al coneixement d'un mateix, al coneixement de per què visc les coses com les visc i a una presa de decisions sobre qui vull ser en relació amb els altres.

Si per a mi estudiar anglès o estudiar geografia és una oportunitat perquè jo em conegui a mi mateix, em faci càrrec de la meva vida i pugui prendre decisions sobre la meva manera de viure i relacionar-me, aquesta assignatura passa a tenir molt d'interès. I per això apareix un altre tipus de motivació, un altre tipus d'illusió, una altra manera de treballar. Si veig que simplement m'estan obligant a satisfer interessos d'altres, llavors dic: Escolta, això què té a veure amb la meva vida? Crec que els nois es rebel·len a allò que els

adults hem naturalitzat com a forma de viure la vida i la feina, aquesta rebellia dels adolescents és molt més sana que la dels adults, que ens hem socialitzat ja i hem passat a un model més conformista.

Quin paper tenen les relacions en el creixement de les persones i, per tant, en l'educació?

El pes de la relació entre persones i educació és total. El més important a la vida de les persones són les seves relacions interpersonals. Per què no posar el que fem al servei del que sabem que és el més rellevant a la vida? A més, els estudis sobre el pes de les relacions interpersonals de qualitat a la vida i el desenvolupament d'una persona són clars. Així mateix, quan hom estudia com

La qualitat de l'educació la marca la qualitat personal de l'educador, no la seva capacitat tècnica

l'ésser humà aprèn i com l'ésser humà dona significat a la realitat, resulta que tot va adquirint aquest significat per la manera com hem viscut les nostres relacions interpersonals.

Està molt estudiat que la qualitat de l'educació la marca la qualitat personal de l'educador, no la seva capacitat tècnica, que òbviament és desitjable que la tingui. Moltes vegades,

fent classe, els deia als alumnes: Si vosaltres sou mals estudiants, el que sou és no estudiants. I per què no són estudiants? Perquè en el fons no hi veuen valor, encara que siguin intel·ligents. Per què m'he d'involucrar en una cosa que no té valor?

Va començar en els meus primers anys de docència i encara ara es continua parlant del fracàs escolar. Quan un comença a aprofundir, descobreix que el fracàs escolar com a entitat no existeix. El que sol passar són persones que tenen la vida com a desestructurada i no saben com situar-se, i això es manifesta en molts aspectes, entre ells, en el fracàs escolar. Perquè per a mi tan problemàtic és un alumne que ho suspengui tot, com un alumne

que ho aprovi tot i amb excel·lents, senzillament perquè és el que toca i punt. A aquest, què li passa com a persona?, en què està creixent?, quina novetat aporta? I l'experiència que he tingut és que quan tu et centres a atendre la persona i la seva realitat personal, tota la resta torna al seu lloc.

Un altre aspecte clau d'UPTOYOU és l'àmbit emocional. Per què les emocions són tan importants en educació?

Podria donar lloc al títol d'un llibre, "El trist origen de l'educació emocional". El seu origen històric és el món empresarial, no l'educatiu. Aquest empresari que té clar que el que vol és guanyar diners, té un problema, però. La raó és que ell, com a persona, hi ha dies que va a favor del vent i altres dies hi va en contra. I aquest empresari, per guanyar diners, el que vol és controlar-ho tot. No només tots els elements externs, sinó fins i tot els seus propis elements. Es converteix en un enemic de si mateix i aleshores ha de controlar els seus estats emocionals per aconseguir sempre la seva voluntat. Per això gairebé totes les propostes d'educació emocional busquen identificar per regular. Però no només en ell, sinó que també descobreix que això ho ha de fer amb els treballadors. Perquè si no saben deixar els problemes fora, a l'empresa no fan allò que han de fer, que és treballar per complir el projecte del cap.

I apareix una tercera dimensió, que és com jo puc influir en l'altre, perquè si sé com em moc, com parlo, com suggereixo, puc fer un exercici

Les emocions són l'expressió de la complexitat de la vida en un moment concret

d'autèntica manipulació emocional. Això, que va néixer en l'àmbit empresarial i amb aquesta visió, s'ha transferit al món educatiu, encara que canviant algunes coses. En lloc de cap és professor, en lloc d'empleat és alumne i en comptes de treure diners es tracta de capacitar l'alumne, però és el mateix esquema. A més, neix d'una concepció equivocada de les emocions. S'està entenent que les emocions són una mena de reacció davant una cosa que m'impacta i que genera en mi un estat emocional que necessito controlar o regular.

Les emocions tenen molt més de l'expressió de la complexitat de la vida en un moment concret i, per tant, estan parlant de mi. Per exemple, un pare crida al fill i el fill li diu: per què em crides?, i el pare li diu: perquè tu m'has posat nerviós. Aquest pare ignora profundament què són les emocions, perquè sembla que el nen li ha passat el nerviosisme. És voler fer responsable l'altre del que són dinàmiques interiors que s'estan manifestant en certs contextos.

La persona necessita conèixer, no identificar. Tampoc no es tracta de regular, es tracta d'actuar. Per això és molt important assenyalar que nosaltres treballem molt el tema emocional, però des d'aquesta altra perspectiva. Volem que la persona sigui persona i tregui tota la seva potencialitat. El que no comparteixo és centrar-se en la competència, no critico la competència en si. Es tracta de saber posar la competència al servei de la relació interpersonal. L'experiència emocional és molt important, però cal situar-la en un marc conceptual adequat que no és entendre les emocions com una mena de reacció davant d'un esdeveniment.

Com afronta UPTOYOU l'educació per a la presa de decisions lliures?
El primer que cal saber és que la primera decisió, i la més important,

La decisió més important és saber que el que estic decidint és qui vull ser, no què vull fer

és saber que el que estic decidint és qui vull ser, no què vull fer. Hi ha un filòsof canadenc jesuïta que deia: "La meua manera d'actuar pressuposa una manera de ser i promou una manera de ser". Cal saber que aquest és l'element central de la presa de decisions. I després, amb la formació del caràcter, de la virtut i del tot, sovint se sol partir d'alguns semidogmes. Primer, educar en una manera de ser, tot ignorant que el nen ja té una manera de ser. Quan ha arribat als cinc anys, ja té totalment definida tota la seva caracterologia. No vol dir que no estigui oberta a canvis, perquè mentre hi ha vida hi ha possibilitat de créixer. Així doncs, el primer i el fonamental és que jo necessito comprendre la meua manera de ser actual.

En lloc de posar una mena de llista d'objectius preestablerta que la gent ha d'assolir, en lloc de portar les persones fora de la seva realitat, per què no plantejar una educació del caràcter que m'ajudi a conèixer i a acollir la meua realitat? Totes les persones que han treballat el tema del creixement, encara que amb diferents expressions i de diferents maneres, van plantejant que no hi ha manera de créixer si no és acollint la realitat d'un mateix.

A més de les relacions i l'àmbit emocional, UPTOYOU considera l'experiència un aspecte valuós en el creixement de les persones. Quin paper tenen en el model educatiu?

L'experiència és on hi ha la confluència de la persona amb el món i les seves relacions.

Experimentar tocant coses no és una experiència. En l'experiència es dona la confluència de qui soc jo en les relacions del món. És aquí on la persona es coneix a si mateixa, coneix l'altre i coneix el món al mateix temps.

En tot moment, en tota circumstància sempre s'està experimentant. Fins i tot quan el professor diu: que experimentin, que toquin. El que hi estan experimentant pot ser precisament un abandonament del professor, perquè enfronten el nen contra el món, traient el professor de la classe. I aleshores el que s'està experimentant és precisament un abandonament.

Què és el que sol passar moltes vegades? Que el professor parla des de la mentalitat de qui ja ha fet el desgranament de l'experiència. I llavors, el noi no entén aquest llenguatge, perquè comença a parlar del que és particular al que és general. Quan l'ésser humà, en aprendre alguna cosa, sempre va del que és general al que és particular, i no del que és particular al que és general. Qui en sap molt, sol anar del que és particular a allò que és general. Però un professor no ha de parlar per a qui ja en sap, ha de parlar per dinamitzar processos.

I, per tant, un professor no ha d'exposar les classes des de la particularitat que ja en sap, des de tot el seu món de detalls, sinó poder acompanyar l'altre de manera que pugui aprendre molt més ràpid. I això és una clau que els professors han de tenir en compte per dissenyar les classes. Per exemple, l'experiència no és llençar àcid sulfúric sobre el

L'experiència és on la persona es coneix a si mateixa, a l'altre i al món que l'envolta al mateix temps

marbre per veure si es produeix CO₂ i descobrir si això és marbre de veritat o marbre de mentida; això seria fer un experiment.

L'experiència consisteix en el fet que inclogui elements personals, elements relacionals i elements del món, tot plegat, i com farà un procés d'acompanyament per desgranar tots els elements? D'aquesta manera ho acaba coneixent de tal manera que després pot utilitzar millor allò que s'ha après. Perquè a partir d'una experiència integrada entre jo, el món i l'altre, posteriorment podrà utilitzar les coses introduint l'ètica des del principi. Aquesta educació centrada en la competència, que deixa el que és personal fora, acaba per anul·lar l'ètica.

En quin sentit UPTOYOU és un model educatiu i no tant un mètode?

La diferència entre model i mètode és senzilla. Un mètode et diu què has de fer. UPTOYOU, Acompanyant el creixement, no disposa d'elements metodològics, com ara llibres per a les tutories. Un model és intentar respondre les grans preguntes de l'educació. Què és l'educació? Quines són les seves claus? Què cerca l'educació? Quin és el lloc de la relació interpersonal a l'educació? Nosaltres el que volem fer és centrar-nos sobretot a desenvolupar un model educatiu que sabem que respon, que no és original nostre. El que estem fent des de l'acompanyament al creixement sembla nou, però no ho és. I sembla nou perquè en el context actual, ningú parla amb aquesta força tan gran de la persona.

De fet, a molts llocs on donem formació, molts s'alegren perquè troben una presentació ordenada d'una cosa que ja portaven al seu cor, i és voler centrar-se en la persona. Per això, hem d'ajudar que la persona sigui persona, sigui autora, sigui creadora de la seva pròpia vida. I això no es pot traduir a

dir a l'altre què ha de fer. És a dir, no es tracta de donar pensaments als altres, sinó ajudar-los a pensar. No donar a l'altre les teves valoracions perquè les copii, sinó ajudar-lo a valorar. No cal dir-li com s'ha de comportar, sinó ajudar-lo que ell sàpiga contextualitzar i traduir les seves posicions en comportaments en funció dels contextos. I en aquest sentit, som un model.

Hi ha professors que no assumeixen la pròpia responsabilitat a l'hora de decidir la manera d'intervenir, la metodologia. Es tracta de no perdre de vista centrar-se en la persona. Perquè si el professor és un "aplica programes", el nen serà un "executa programes". Si volem que el professor promogui l'autoria, la creativitat del nen, calen formacions que promoguin la creativitat del professorat. Quan des d'una institució el pes de la formació recau en les metodologies, no s'estan centrant en la persona del professor, què farà aquest professor de manera natural quan arribi a la classe?, no se centrarà en la persona de l'alumne, se centrarà també en què les coses es facin com toca.

Com plantegen la formació docent, de líders i famílies a UPTOYOU?

La formació és personal i està centrada en el fet que la persona es conegui a si mateixa i pugui actuar sobre la seva pròpia realitat. Les formacions reglades en l'àmbit universitari i la majoria de les ofertes de postgrau estan centrades en metodologies o en qüestions organitzatives, pedagògiques, etcètera. Moltes de les institucions que acompanyen els seus professors fan formacions de caràcter identitari i totes són necessàries. Però la pregunta és: on queda la formació personal del professor? És a dir, per què un professor hauria de ser sensible a la complexitat de la vida que porti un alumne? Un professor

només serà sensible a aquesta realitat i no es quedarà amb lectures superficials si això mateix ho viu ell mateix. Si el professor viu d'una manera accelerada, precipitada, ignorant la seva interioritat perquè va apagant focs d'un lloc a l'altre, encara que vulgui, no pot acompanyar el noi en la seva situació.

Cal que el professor faci aquest exercici de reconsiderar, per exemple, quin tipus d'autoestima promouré en els nens? Necessito tornar a comprendre a la meua vida l'autoestima amb tota la seva profunditat, que la meua vida és significativa en la relació amb els altres. Així podré promoure una autoestima diferent. Plantegem formacions que estan destinades a

treballar-se a si mateix, i a centrar-se en les coses que he de fer amb els alumnes.

Ens centrem molt en la fonamentació, l'antropologia educativa. Treballem l'experiència personal amb eines que ajudin el coneixement de si mateix i la presa de decisions. Ajudem a treballar l'acompanyament, com dialogar amb el nen, com convertir la conversa en l'instrument educatiu de més valor que el professor té amb l'alumne. Aleshores, treballem molt els diàlegs i la docència. I després, de mica en mica, hem anat entrant en altres àmbits formatius, per exemple, els temes de salut mental, per no caure en el fons en un repliegament sobre un mateix,

sinó saber obrir-me a la complexitat i descobrir que no hi ha salut mental, si no hi ha salut personal.

També hem desenvolupat, amb un nou llibre, El bressol de la humanitat, com poder entendre l'educació de zero a cinc anys. Aquesta és una formació per a professorat d'educació infantil perquè puguin superar visions reductives. El nen necessita rutines, però de rutines de vegades en necessita més l'educador per a la seva pau psicològica que el nen pel seu procés. Es busquen plataformes d'interacció i les formacions tenen després un seguiment per tal d'aconseguir traslladar-ho al dia a dia de l'aula perquè acabi sent una transformació clara.

